

Ҳомиланинг мерос олиш ёки олмаслик ҳолати

15:06 / 14 январь 1069

Ҳомиланинг мерос олиш ёки олмаслик ҳолати бештадан ортиқ ҳам, кам ҳам бўлмайди:

1. Ҳар қандай ҳолатда ҳам, ўғил ёки қиз бўлсин, меросхўр бўлмайди.
2. Қиз ёки ўғил ҳолатининг фақат бирида меросхўр бўлиб, иккинчисидан меросхўр бўлмайди.
3. Ҳар қандай ҳолатда ҳам, ўғил ёки қиз бўлсин, меросхўр бўлади.
4. Қиз ёки ўғил ҳолатида ҳам мероси ўзгармайди.
5. У билан бирга асло меросхўр бўлмайди ёки у билан бирга меросхўр бўлса ҳам, унинг сабабидан маҳжуб бўлади.

Биринчи ҳолат. Бунда ҳомиланинг туғилишини кутиб ўтирмай, меросни бошқа ҳақдорлар орасида тақсим қиламиз, чунки ҳомила ўғил ёки қиз бўлишидан қатъи назар, меросга ҳақдор бўла олмайди. Бунинг мисоли қуйидагича:

Бир киши вафот этиб, ортидан хотини, отаси ва отасидан бошқа кишидан ҳомиладор онаси қолган. Агар бола туғилса ҳам, она бир биродар бўлиб, ўғил ёки қиз бўлишидан қатъи назар, ота сабабли ҳажб бўлади. Шундай экан, тарика хотин ва ота-она орасида тақсимланади. Хотинга тўртдан бир, онага қолган молнинг учдан бири ва отага қолган мол тегади. Масала тўртдан дуруст бўлади.

Иккинчи ҳолат. Бунда тарикани ҳақдорлар орасида тақсимлаймиз. Фақат ҳомилани меросхўр деб, унинг улушини туғилгунга қадар ушлаб турамыз. Агар туғилган бола меросхўр бўлса, ўз улушини олади. Агар у меросхўр бўлмаса, ушлаб турилган мол ҳақдорларга қайтадан тақсимлаб берилади. Унинг мисоли қуйидагича:

Бир киши вафот этиб, ортидан хотини, амакиси, туғишган акасининг ҳомиладор хотини қолди. Хотинга тўртдан бир берилиб, қолган тўртдан уч ҳомила туғилгунга қадар ушлаб турилади. Агар туғилган чақалоқ ўғил бўлса, ушбу ушлаб турилган тўртдан учнинг ҳаммасини олади, чунки туғишган аканинг ўғли амакидан муқаддамдир. Агар у қиз бўлса, ушлаб турилган тўртдан учни амаки олади, чунки туғишган аканинг қизи бу ўринда мерос ола олмайди, чунки у завул-арҳомдир.

Бошқа бир мисол: Бир аёл вафот этиб, ортидан эри, онаси, она бир учта синглиси ва отасининг ҳомиладор хотини қолди. Агар отанинг ҳомиладор хотини ўғил туғса, шу ўғил марҳумга ота бир ука ҳисобланади. Бу ҳолатда фарз эгалари тариканинг ҳаммасини олиб қўйишгани учун туғилган чақалоқ мерос ола олмайди.

Агар хотин қиз туғса, у ота бир сингил бўлади ва меросдан яримга ҳақдор бўлади. Масала 6 дан 9 га авл бўлади. Биз ҳомилани қиз деб фараз қиламиз ва шунга кўра фарз эгаларига ўз фарзларини бериб, қизнинг улушини олиб қўямиз. Дарҳақиқат, ҳомила қиз бўлса, олиб қўйилган улуш унга берилади. Агар у ўғил бўлса, олиб қўйилган улуш қайтадан фарз эгаларига тақсимланади (1-жадвал)

Учинчи ҳолат. Агар ҳомила икки ҳолатда ҳам турли миқдорда мерос олса, унга иккала миқдор белгиланади ва кўпроқ миқдор олиб қўйилади. Агар ўғил бўлганда, қиздан кўра кўпроқ улуш олса (гоҳида бунинг акси ҳам бўлади), ушбу кўпроқ улушни ҳомилага ажратиб қўйилади. Масала икки йўл билан ечилади ва меросхўрларга улушдан озроғини берилади. Бунинг мисоли қуйидагича:

Бир киши вафот этиб, ортидан ҳомиладор хотини, отаси ва онаси қолди. Ушбу суратда ҳомила ўғил бўлса, у марҳумнинг ўғли бўлади. Шунда хотинга саккиздан бир, отага олтидан бир ва онага ҳам олтидан бир тегади. Қолган мол асаба ўлароқ фараз қилинган ўғил ҳомилага қолади. Масала 24 дан бўлиб, хотинга 3, отага 4, онага 4 тегса, қолган 13 ўғилга олиб қўйилади.

Агар ҳомила қиз бўлса, у марҳумнинг қизи бўлади. Шунда хотинга саккиздан бир, онага олтидан бир, қизга ярим тегади. Қолган мол отага фарз ва асаба юзасидан берилади (2-жадвал).

2-жадвал

	24		24	24	
Хотин $\frac{1}{8}$	3	Хотин $\frac{1}{8}$	3	3	
Ота $\frac{1}{6}$	4	Ота асаба	5	4	1 олиб қўйилади

	24		24	24	
Она 1/6	4	Она 1/6	4	4	
Ҳомила ўғил бўлса	13	Ҳомила қиз бўлса, ½	12	12	1 олиб қўйилади

Тўртинчи ҳолат. Агар ҳомиланинг ўғил ёки қиз бўлишидан қатъи назар, улуши ўзгармаса, бундай пайтда биз ҳомиланинг меросдан бўлган улушини асраб қўямиз ва бошқа меросхўрларга ўз улушларини комил ҳолда берамиз. Бунинг мисоли қуйидагича:

Бир киши вафот этиб, ортидан туғишган синглиси, ота бир синглиси ва бошқа эридан ҳомиладор бўлган онаси қолди. Ҳомила ўғил ёки қиз туғилишидан қатъи назар, унинг улуши олтидан бир бўлади, чунки у она бир ука ёки она бир сингил бўлади. Икки ҳолатга кўра ҳам масала олтидан бўлиб, онага 1/6, туғишган сингилга ½, ота бир сингилга 1/6 ва ҳомила она бир ука ёки сингил бўлса ҳам, 1/6 улушга эга бўлади (3-жадвал).

3-жадвал

	6		6
Туғишган сингил ½	3	Туғишган сингил ½	3
Ота бир сингил 1/6	1	Ота бир сингил 1/6	1
Ҳомиладор она 1/6	1	Она 1/6	1
Ҳомила (она бир ука) 1/6	1	Ҳомила (она бир сингил) 1/6	1

Бешинчи ҳолат. Агар ҳомила билан бирга меросхўр асло йўқ бўлса ёки меросхўр бўлса-ю, лекин маҳжуб бўлса, бундай ҳолатда биз мероснинг ҳаммасини бола туғилгунга қадар тўхтатиб қўямиз. Агар бола тирик туғилса, меросни олади. Агар ўлик туғилса, уни меросхўрлардан ҳақли кишиларга берилади. Мисол учун, бир киши вафот этиб, ортидан ўғлининг ҳомиладор хотини, она бир акаси қолса, агар ҳомила ўғил ёки қиз деб фараз қилинганда ҳам, у марҳумнинг фаръи бўлиб, она бир акани ҳажб қилади. Агар ўғил туғилса, ўғилнинг ўғли бўлади ва молнинг ҳаммасини олади. Аммо қиз туғилса, ўғилнинг қизи бўлиб, фарз улуши ўлароқ яримни,

радд билан эса қолган молни олади. Табиийки, шу ўринда асаба бўлмаслиги лозим.

Шунингдек, бир киши вафот этиб, ортидан ҳомиладор хотини, туғишган акаси қолса, хотинга $\frac{1}{8}$ берилиб, туғишган акага ҳомила бор экан, ҳеч нарса бермай турилади. Бунга барча иттифоқ қилган, чунки ҳомила ўғил бўлган тақдирда туғишган ака у билан бирга бўлганлиги учун ҳеч нарса ола олмайди. Агар ҳомила қиз бўлган тақдирда унга ярим берилиб, қолган мол туғишган акага берилади.

«Ислом шариатида мерос илми» китобидан

Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 24 августдаги 03-07/5163-рақамли ҳамда 2022 йил 27 сентябрдаги 03-07/7348-рақамли хулосалари асосида тайёрланди.